

СТАНОВИЩЕ

**от доц. д-р Красимира Иванова,
Институт по математика и информатика, БАН**

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен "доктор"
в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки
професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки -
Книгознание, библиотекознание, библиография

автор: Мария Асенова Аврамова

тема: Лингвистична осигуреност на електронните библиотеки

научен ръководител: доц. д-р Милена Миланова

Общо описание на представените материали и документи

Със заповед № РД 38-465 от 06.07.2018 на Ректора на СУ "Св. Климент Охридски" съм определена за член на научното жури за защитата на дисертационен труд на тема "**Лингвистична осигуреност на електронните библиотеки**" за придобиване на образователната и научна степен "доктор" в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки; професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки. Автор на дисертацията е **Мария Асенова Аврамова**, допусната до публична защита с решение на Катедра "Библиотекознание, научна информация и културна политика" към Философския факултет на Софийски университет "Св. Климент Охридски".

Представени са ми следните документи на електронен носител:

- автобиография;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научни публикации по темата на дисертацията.

Кратки биографични данни

Мария Аврамова има магистърска степен по "Библиотечно-информационни науки" и "Български език и литература", придобити през 1999 г. в Софийски университет "Св. Климент Охридски", Философски факултет (катедра "Библиотекознание, научна информация и културна политика") и Факултет по славянски филологии. От 2001 г. до 2014 г. работи в Националната библиотека "Св. Св. Кирил и Методий", а после в Библиотечно-информационния център на Технически университет – София като библиограф и библиотекар-експерт, което е позволило да натрупа голям практически опит. От 2014 г. е асистент в катедрата по библиотекознание, научна информация и културна политика към Философския факултет на СУ "Св. Кл. Охридски", където води упражнения, свързани с типологизация, обработка, индексирание на информационни ресурси, както и запознаване с MARC формати и метаданни. Член на екипа на четири научни проекта.

Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

За да избегна сухото повторение на важността на тематиката ще си позволя един по-нестандартен практически пример. Произхождам от книжарско семейство и помня почитта към "голямата книжарница" в родния ми град (така наричаха централната книжарница, в която работеха родителите ми). Огромните опашки за книги, събиранията на интелектуалния елит, разговорите с библиотекарите, които идваха да взимат заделените за тях книги за библиотеките в града. Като наследство от това време къщи има огромна библиотека с всички класици, книги за изобразително изкуство, енциклопедии, речници... В момента книгите просто стоят по полиците. Всичко, което ми е необходимо в професионален план, нуждите от преводи, проверки на правопис, местоположение на обекти, исторически сведения, материали за изобразително изкуство, художествена литература, ..., всичко намирам и използвам през глобалната мрежа. С този пример искам да потвърдя важността на електронните библиотеки, чиито преимущества са анализирани и изложени в самото изследване.

Основната цел на дисертационния труд е *създаване на теоретично обоснован модел на лингвистична осигуреност на електронна библиотека (комплекс от необходими и достатъчни информационни езици за изпълнение на основните задачи и функции на електронните библиотеки).*

За постигането на целта са поставени следните **задачи**: определяне на мястото, същността и функциите на електронните библиотеки в съвременната информационна среда; обзор на съвременните концептуални модели на електронни библиотеки; обзор на добри практики; проучване на съвременните технологии за развитие към изграждане на семантични електронни библиотеки; описание на използваните лингвистични средства в съвременните електронни библиотеки с открояване на ролята на информационните езици; провеждане на практическо изследване за използването на информационни езици в български електронни библиотеки; и накрая – предлагане на модел за лингвистично осигуряване на българска електронна библиотека с универсална тематика.

Целта е ясно поставена и коректно са определени обектът и предметът на изследването и задачите, които следва да се извършат за реализация на целта, а това е основна предпоставка за успешното извършване на изследването.

Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертацията е от 274 стр., от които 213 са основен текст, за който ще стане дума по-късно. Богат списък от литературни източници, в който прави впечатление цитирането както на най-съвременни източници, така и класически произведения, малко позабравени от съвременните информатици (визирам: Михайлов, А. И., Черный, А. И., Гиляревский, Р. С. Основы информатики. Москва: Наука, 1968). Добро впечатление ми направи и цитирането на доста руски автори.

Четири приложения са позволили да се облекчи основният текст, който и без това не е малко. От тях Приложение 2: "Добри практики за реализиране на електронни библиотеки" показва обхватността на изследването, което е провела докторантката. От гледна точка на важността на Приложение 3: "Предимства и ограничения на информационни езици, отразяващи съдържанието на документи", считам, че то е

можело да бъде включено в основния текст, а като приложение да бъде изведено описанието на международните класификации ДКД, УДК, ККБ и др. като по този начин препратка към приложението може да бъде направена още в предишните текстове, където се дават като примери (точка 3.2).

Изложението е добре структурирано и ясно. Отделните елементи на текста са много добре свързани. По-конкретно за отделните глави и приносите на докторантката:

В глава първа е направен анализ на съществуващи определения за "електронна библиотека" (и синоними), след което е изведена дефиниция на понятието, подходяща за целите на изследването. Обстойно са разгледани класификации на електронните библиотеки по различни признаци, анализирани са съществуващи стандарти и спецификации и референтни модели за електронна библиотека (DELOS DLRM), за обмен в областта на културно-историческото наследство (CIDOC CRM), за функционалност на библиографските данни (FRBR, IFLA LRM) и за научно-изследователската сфера (CERIF). Анализирани са и съществуващи инструментални средства за създаване на електронна библиотека от гледна точка на това какви средства за обслужване на търсенето предлагат.

Втора глава е посветена на възможностите за разгръщане на електронната библиотека като информационна система, основана на знания, чрез включване на методите на изкуствения интелект, компютърната лингвистика и организацията на знанието. От тях организацията на знанията е най-тясно свързана с целите на изследването, затова и акцентът на работата е върху тях. Специално внимание е отделено на онтологиите като основа за развитие на семантичния уеб. И отново – понеже електронната библиотека съществува в общото социално и електронно пространство, се обръща внимание на необходимостта от стандарти за формализирано представяне на различни системи за организация на знания и се разглежда SKOS като подходящ представител.

И двете глави респектират със задълбоченото и последователно изследване на проблемите и адекватните решения и изводи.

В трета глава се разглеждат различни теории и подходи за лингвистичното осигуряване на електронна библиотека, спирайки се на определението "комплекс от информационни езици, предназначени за индексирание на документи и информационни запитвания с цел съхраняване и търсене на нужната информация". Разгледани са различните видове информационни езици, структурата им, технология на създаване и ефективност при търсене, предложена е класификация на информационните езици според това как представят информационния обект, показани са предимствата и недостатъците на всеки от видовете. Проведено е наблюдение върху лингвистичното осигуряване на български електронни библиотеки – планирането и провеждането на самото изследване показват систематичност, задълбоченост и неутралност, изводите са адекватни и са станали добра основа за създаването на модел за лингвистично осигуряване на българска електронна библиотека с универсална тематика. Въпреки, че в дисертацията на няколко места се посочва, че задачата на изследването не включва разглеждането на възможностите за пълнотекстово търсене, много добро впечатление прави включването на използването на естествените езици в общата рамка на модела.

Съгласна съм с повечето приноси, посочени от докторантката. Като особено силни приноси считам класификацията на информационните езици по различни признаци, както и предложеният модел за лингвистично осигуряване на електронна библиотека като специфична информационна система, приложим в практиката на български електронни библиотеки с универсална тематика.

Въпреки, че съм поддръжник повече на методите и средствата за пълнотекстово търсене и автоматично извличане на обекти, считам, че приносите в класификацията, описанието и технологиите за изграждане на информационни езици за осигуряване на електронните библиотеки е важна задача и това изследване е изключително важно и успешно.

Автореферат

Авторефератът е в обем от 32 стр. и дава точно описание на дисертационния труд.

Преценка на публикациите по дисертационния труд

Представеният списък от статии, свързани с темата на дисертационния труд включва 2 статии в тематични сборници, 1 приета за печат в Годишника на СУ "Св. Кл. Охридски" и 1 приета за печат в сборник от конференция. Едната от публикациите е от международна конференция, другите са в национални издания. Текстовете на самите статии не бяха в комплекта с материали, но бяха достъпни от профила на Мария Аврамова в ResearchGate, така че можах да се запозная и с тях. Те отразяват основни елементи от изследването, така че е удовлетворено изискването най-съществените резултати от дисертационното изследване да бъдат публикувани. Авторството не е под съмнение доколкото Мария Аврамова е единствен автор и в четирите публикации.

Забележки и препоръки

Част от препоръките посочих по-горе. Освен това, някои от описателните текстове може да се структурират в таблици (напр. описанието на елементите на Dublin Core) или графики (напр. таксономии на езиците) за по-лесна обзримост.

Определението "структурирани данни – данни, които са групирани в редове и колони в (релациона) база от данни" не е съвсем точно. Пример за това са дървовидните структури и др. Но за целите на това изследване това не променя смисъла на общия текст.

В текста "Моноиерархия е йерархична структура, при която всеки клас има само един непосредствено подчинен клас" има грешка. Така описана дървовидната структура се изражда във верига без разклонения.

Намерени правописни и редакционни грешки в текста съм изпратила на докторантката за поправка.

Тези бележки имат по-скоро уточняващ характер и не са от естество, което да показва сериозни изследователски пропуски. Включвам ги, защото текстът на дисертацията може да послужи като основа за подготвянето на учебно издание.

Лични впечатления

Не познавам лично докторантката. Представеният дисертационен труд показва, че Мария Аврамова притежава задълбочена теоретична подготовка, съчетана с много добра методологическа подготовка и практически опит за планиране и провеждане на самостоятелни изследвания и коректно анализиране на резултатите от тях.

Обща оценка

Общата ми оценка за дисертацията е изцяло положителна.

Препоръчвам подходящо редактиран вариант да бъде издаден като учебник за студенти от специалности Библиотекознание и Информационни науки. Полезно би било предлагане на учебно съдържание към магистърските програми на ФМИ, за студентите-информатици е полезно да виждат комплексно задачите, които трябва да решават, а електронните библиотеки са класически пример за този тип симбиоза (не случайно единият от пътищата на развитие на информатиката е откъм библиотечните науки, както беше посочено и в дисертационния труд).

Заклучение

Дисертационният труд съдържа оригинални научни и научно-приложни приноси и отговаря на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на СУ "Св. Климент Охридски".

Представеният дисертационен труд показва, че докторантката притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения за извършване на научни изследвания. Поради това давам своята положителна оценка и предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен "доктор" на Мария Асенова Аврамова в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки – Книгознание, библиотекознание, библиография.

22.08.2018 г.

Подпис: